

A man in a plaid shirt stands next to a massive, ancient tree trunk in a forest. The tree has thick, gnarled branches and a deeply textured bark. The background shows other trees with sparse green leaves, suggesting a late autumn or winter setting. The man is looking towards the camera with his hand resting on the tree trunk.

Boomambassadeur Koen Maes: '*Sorbus domestica* is variatie ten top!'

'In tegenstelling tot evergreens houd je bij deze karakteristieke makker feeling met de seizoenen'

Plaatjes zijn net zo zeldzaam als de species zelf en de boom bestaat nauwelijks in cultuur: *Sorbus domestica*. Koen Maes, bioloog en adviseur natuur, landschap en water bij ingenieursbureau Sweco België, is vastbesloten om deze in de Benelux in vergetelheid geraakte boom opnieuw op de kaart te zetten.

Auteur: Santi Raats

6 min. leestijd

Hij wordt zelden meer aangeplant in de Benelux, alhoewel Nederland de noordgrens vormt van het verspreidingsgebied van *Sorbus domestica*. In het wild komt hij ook nauwelijks meer voor. In 1993 werd deze peervormige lijsterbes in Duitsland verkozen tot boom van het jaar, waardoor er bij onze oosterburen weer even een aanplantopleving was. 'Maar ja, dat is ook alweer 25 jaar geleden', merkt Maes fijntjes op. 'Dat weet niemand in Nederland meer. Het is tijd voor een opfrisbeurt van ons geheugen, als het gaat om de voordelen van deze geweldige boom.'

Vakantiefoto

Maes is juist terug van zijn vakantie in de omgeving van de Duitse historische stad Trier en heeft de jackpot gescoord: hijzelf op de foto met een monumentale *Sorbus domestica*, eentje van maar liefst meer dan 160 jaar oud, met een stamomtrek van drie meter. 'Althans, 160 jaar stond op het voorlichtingsbordje. Maar aan het voorkomen van dit bordje te zien, was dit al enige decennia oud, dus wie weet hoe oud deze jongen al is', aldus Maes, wederom met droog humoristische ondertoon. Maes had gezocht op internet naar een monumentale *Sorbus domestica*, had deze in het Trimmelterhof in Trier gevonden en was er speciaal heen gereden. 'Hij stond naast een behoorlijk oude boerderij, nu in gebruik als manege. Ik denk dat hij altijd behouden is gebleven omdat hij bij de boerderij hoort. Hij is nu bezig aan zijn oude dag; dat zie ik omdat hij sterk is teruggesnoeid om hem te kunnen behouden. Er is geen volle groei meer zichtbaar en er waren een paar takken uit gebro-

Van oorsprong komt *Sorbus domestica*, die behoort tot de familie van de *Rosaceae*, uit Zuid-Europa, Noord-Afrika en Klein-Azië. Nu komt hij nog voor in Midden- en Zuid-Europa en Klein-Azië. Er zijn twee verschijningsvormen van *Sorbus domestica*: de *var. pomifera* en de *var. pyrifer*. De eerstgenoemde heeft appelvormige vruchten, de tweede peervormige vruchten. Daarnaast is er nog een aantal morfologische verschillen, zoals de bladgrootte, het aantal bladjuken, de bloeiperiode en de ziektegevoeligheid. Maar gemiddeld genomen lijken de bladeren op die van de wilde lijsterbes en ontwikkelt een deel van de bloemen zich tot peer- of appelvormige vruchten, die van september tot oktober rijpen. Pas na vijf tot tien jaar draagt de boomsoort vruchten, net als de lijsterbes. De boom wordt zo'n 15 meter hoog, maar kan als bosboom ook 30 meter worden.

ken. Maar dit exemplaar kan nog ouder worden dan 200 jaar.'

Verschijning

Maes: 'Het mooie aan *Sorbus domestica* vind ik dat hij heel oud kan worden en heel dik, in tegenstelling tot de gewone lijsterbes. Die laatste heeft ook een gewone, gladde stam. *Sorbus domestica* krijgt na enkele tientallen jaren zo'n geweldige, diepgegroefde schors, die niet meer glad aanvoelt, net als de schors van een perenboom. Een perenboom heeft echter een smalle kroon. *Sorbus domestica* onderscheidt zich ook van de perenboom. De kroon is in de eerste jaren wel smal, maar als hij de ruimte krijgt, groeit hij op oudere leeftijd breed en rond uit, net als een appelboom. Omdat de stam recht opgaand is en de kroon pas na vier tot vijf meter verschijnt, is het hout goed te gebruiken voor de fineerindustrie. Het is echter een trage groeier en dus is het hout wel oersterk en degelijk, maar helaas erg duur, net als noten- en kersenhout.'

Grote variatie in gebruik, standplaats en beleving

Maes is altijd al fan van *Sorbus domestica* geweest. Hij heeft al enkele keren geadviseerd om hem toe te passen, zowel in projecten voor de openbare ruimte als voor aanplant in het bos. 'Het is een boom die variatie ten top geeft, qua gebruik, standplaats en belevingsvormen. In tegenstelling tot evergreens houd je bij deze karakteristieke makker feeling met de seizoenen! Nu, in april/mei, ontwikkelen de knoppen van de bladeren zich en in mei vormen zich de bloemen – voor bijen een perfecte opvolging na de bloei van kersen en pruimen en daarna appels en peren. De bladkleur verandert tussen het vroege voorjaar en de herfst van viltachtig grijs via frisgroen naar roodoranje. In het najaar openbaren zich de warm-oranjekleurige vruchten en als je die harde vruchten bewaart, zijn ze na de eerste vorst ook nog eetbaar! De stam en kroon veranderen met de jaren. De kroon is halfopen en is eerst smal en daarna breed opgaand. De schors is de eerste jaren nog glad, maar wordt later diepgegroefd, net als het schors van de perenboom. Hij kan in de tuin, de boomgaard, in een straat, een park, op een plein en in het bos, mits de ondergrond niet te nat is (zoals in broekbossen) of te zwaar (kleiachtig). Bij een gemiddelde pH groeit hij het beste. In de Moezelstreek komt hij ook in rotsachtig gebied voor. Hij kan zonder meer tegen halfverharding en waarschijnlijk ook tegen verharding, maar heeft dan wel wat ruimte nodig om uit te groeien en gezond te blijven. Hij is dus prima geschikt voor de openbare ruimte in Nederland, die in stedelijk gebied in cultuur is

INSPIRATIEBOOM

gebracht. Het natuurlijke verspreidingsgebied reikt in het oosten tot aan Oostenrijk, en het is bewezen dat hij tegen sneeuw kan en tegen vorst tot minus twintig graden.'

Bostoepassing

Maes heeft *Sorbus domestica* zoals gezegd al meerdere malen geadviseerd als bostoepassing. 'Er is

'De vruchten van *Sorbus domestica* zijn eetbaar, maar niet meteen: pas na de eerste vorst.'

helaas niet veel bos in Nederland. Bovendien lenen de bossen in Nederland zich beter voor populier en es, maar in het oosten kan *Sorbus domestica* uitstekend toegepast worden in gemengde eikenbossen.' Een jaar of tien geleden zag Maes *Sorbus domestica* al in de Duitse bosbouw. 'Daar begon men destijds met de zogeheten QD-methode te werken: in plaats van een hectare vol te planten, werd er alleen in groepen van twintig tot dertig bomen aangeplant; deze werden speciaal verzorgd. Een boom wordt daarbij helemaal gepamperd en eromheen staan bomen die deze uitverkorene moeten beschermen tegen wildvraat. De boom die verwend wordt, krijgt minder licht door de bomen eromheen en groeit dus de hoogte in. De zijtakken vallen eraf, waardoor er weinig kerven in het hout zichtbaar zijn. Dit vormt heel zuiver fineerhout. In België past men de QD-methode toe met berk, onder meer voor de fineerindustrie, zoals in Ikea-meubeltoepassingen. Maar *Sorbus domestica* wordt bijna niet toegepast voor de fineerindustrie; daar is het toch te duur voor. Toen ik het adviseerde, was dat met het oog op fineerhout voor de bekleding van speedboten of limousines.'

Ook zag Maes dat *Sorbus domestica* werd ingezet in de agroforestry: 'Je maakt in de boslandbouw

nog winst op deze boomsoort, in tegenstelling tot knotwilg of meidoorn. Ik heb in de praktijk gezien dat *Sorbus domestica*, net als notenbomen, in rijen werd geplant in Frankrijk en Zwitserland. Tussen de bomenrijen werd 20 meter vrijgehouden voor de machines. Op de landbouwgrond verbouwde men graan of kweekte men zonnebloemen. De kroon van de bomen zorgde voor de nodige beschermende schaduw van de teelt, en was waardevol voor insecten als biologische bestrijders en voor vogels om in te broeden. Na dertig tot veertig jaar wordt er extra opbrengst uit gehaald.'

Drank en voedsel

De vruchten van *Sorbus domestica* zijn eetbaar. Niet meteen: ze moeten enkele weken na de pluk blijven liggen. 'Pas na de vorst zijn ze eetbaar', aldus Maes. 'Of je moet ze verwerken, zoals bij het koken. Ze worden gebruikt bij het brouwen van schnaps en brandewijn, maar ook als smaaktoevoeging in appelcider of wijn. De vrucht bevat tannine en geeft een wat wrange, karakteristieke smaak aan brouwsels, net als bij sommige rode wijnen.'

Onterecht onbekend én onbemind

Sorbus domestica is niet alleen onbekend, maar

ook onbemind. In elk geval geldt dat in België. 'Men oppert vaak dat hij niet inheems is. Hij komt hij inderdaad van nature voor in de Eiffel, niet in België. Waar ik ook vaak tegenaan loop als ik deze boomsoort voorstel, is dat men de soort niet kent. Hij wordt dus niet hip bij opdrachtgevers en de vraag stijgt niet. Kwekers investeren er niet in en zo ontstaat een moeilijk verkrijgbare soort. Gemeenten omschrijven vanaf maat 20-25-30, maar kwekers hebben *Sorbus domestica* hoogstens in de maten 10 of 12. In België is de levensverwachting van bomen in de openbare ruimte bovendien slechts twintig tot dertig jaar. Het is zonde om geld en energie te steken in een boom die pas karakter krijgt en goed vrucht draagt na twintig tot dertig jaar en vooral prachtig is als oudere dame.'

Mensen zijn volgens Maes ook onterecht bang voor viezigheid door vallende vruchten op trottoirs of auto's. 'Hierdoor zijn soorten zoals *Pyrus calleryana* 'Chanticleer' in de mode, die geen vrucht geven. En de appels, 'Golden Hornet' of 'Red Sentinel', die totdat het vriest alleen kleine, oneetbare appeltjes geven als sierelement. Of steriele, dubbelbloemige kersenbomen, waar geen nectar meer op zit voor de bij en die dus geen 'plakkerige zoi' meer afgeeft. Vruchten en bloemen hebben een slechte naam gekregen in de openbare ruimte, maar de vruchten van *Sorbus domestica* zijn hard en geven helemaal geen vuiligheid. Ze zijn zo groot als een kers of kleine pruim en geven ook geen deuk-schade. Gemeenten hoeven bij aanplant dus niet te vrezen voor schadeclaims.'

Podium boomambassadeur

Maes hoopt dat *Sorbus domestica* door zijn ambassadeurspleidooi hip wordt en dat de vraag weer toeneemt. 'Het is een boomsoort die bijzonderder is én makkelijk toepasbaar. Elke gemeente heeft er een juweel aan, zeker na enkele jaren.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-7567